

१. पृष्ठभूमि:

पशुपन्छी पालन क्षेत्रबाट नेपालको राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य योगदान पुगेको छ । पशु घनत्वको हिसावले नेपाल सम्बृद्ध राष्ट्रहरु मध्ये पर्दछ तर पशुपन्छीको हालको उत्पादकत्व स्तर भने न्यून रहेको छ । पशुपन्छी पालनमा व्यवसायीकरणको क्रम पछिल्लो दशकहरुबाट बढदै गएको पाइन्छ जस्को फलस्वरुप दुध उत्पादनकालागि व्यावसायिक रुपमा गाई, भैसी पालन गर्ने फार्महरु, व्यवसायिक कुखुरा पालन तथा बंगुर पालन फार्महरुको बृद्धि हुदै गएको अवस्था छ । हाल देशमा बार्षिक करिव १७ लाख मे.टन दुध, ३ लाख मे.टन मासु तथा ९० करोड गोटा अण्डा उत्पादन हुने गरेको छ । यस आधारमा हाल बार्षिक प्रति व्यक्ति दुध ६४ लिटर, मासु ११ के.जी. र अण्डा ३२ वटा उपलब्ध हुने देखिन्छ कुल जनसंख्याको हिसावले हालको उत्पादनबाट प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष दुध, मासु, फुलको उपलब्धता क्रमसः ३५, २५ र ४५ प्रतिशतले न्यून रहेको छ । तसर्थः खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको दृष्टिकोणबाट नेपालीहरुको विद्यमान पशुजन्य पदार्थको उपभोगको स्तरलाई उल्लेख्य रुपमा बढाउन आवश्यक छ ।

पशुपन्छी पालनको क्षेत्रमा द्रुत रुपमा विकास गरी देशलाई दुध, मासु र अण्डामा आत्मनिर्भर बनाई भविष्यमा निर्यात प्रवर्धनमा समेत योगदान दिने उद्देश्य सहित यस क्षेत्रको विशिष्टिकरण गर्न नेपाल सरकार (मन्त्रीपरिषद) को मिति २०७२/९/९ को निर्णय अनुसार पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको स्थापना भएको हो । मन्त्रालयले मिति २०७२/१०/१३ मा ४० बुँदे प्रतिबद्धता सार्वजनिकिकरण गरिसकेको छ । मन्त्रालयको प्रतिबद्धता अनुरुप पशुपन्छी पालनको राष्ट्रिय नीति तर्जुमा गर्ने, दश वर्षे दुग्ध

विकास योजना तर्जुमा गर्ने, बिद्यमान ऐन, नियम तथा मापदण्डहरूलाई समसामयिक बनाउन परिमार्जन गर्ने तथा नयाँ ऐन, नियम तथा मापदण्डहरूको निर्माण गर्ने एवं अण्डा, मासु र दुधमा नेपाललाई क्रमसः एक, दुई र तीन वर्ष भित्रै आत्मनिर्भर बनाउदै पशुजन्य पदार्थको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि गरी तुलनात्मक लाभका क्षेत्र पहिचान गरी भविष्यमा पशुजन्य उत्पादनको निर्यातबाट आर्थिक, सामाजिक सम्बृद्धि, वातावरण तथा जनस्वास्थ्य संरक्षण, रोजगारी सृजनाका माध्यमले देशलाई सम्बृद्ध राष्ट्रमा रुपान्तरण गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

उल्लेखित प्रतिवद्धताको बुँदा नम्बर ३४ मा “पशुपन्छी क्षेत्रको दिगो विकासका लागि नेपाल सरकारलाई नीतिगत तथा प्राविधिक क्षेत्रमा सुझाव दिनको लागि आवश्यकता अनुसार सरकारी, निजी क्षेत्र, विश्वविद्यालय, अनुसन्धानकर्ता एवम् राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रका ख्याति प्राप्त बैज्ञानिक र कृषक, व्यवसायी सम्मिलित सल्लाहकार समुह गठन गरिने छ” भन्ने उल्लेख भए अनुरूप पशुपन्छी विकासका चार अन्योन्याश्रीत तथा महत्वपूर्ण स्तम्भहरूः पशुपन्छीको आहारा, नश्ल सुधार, पशु स्वास्थ्य र पशुपन्छीजन्य बजार र व्यवसाय प्रवर्धनका क्षेत्रमा ख्याति प्राप्त स्वदेश तथा विदेशमा कृयाशिल विज्ञ, विशेषज्ञहरूको दक्षता तथा अनुभवबाट नेपालको पशुपन्छी क्षेत्र लाभान्वित हुने साथै विज्ञ, विशेषज्ञहरूको योगदान, अनुभव र दक्षताको कदर भई विज्ञ पलायनलाई रोकी स्वदेशकै विकासमा लगाउनकालागि उपयुक्त वातावरण पनि सृजना हुने हुँदा गर्न माथी उल्लेख गरिएका चार विषयगत क्षेत्रहरूमा राष्ट्रिय सल्लाहकार समितिहरू गठन गरिनु अपरिहार्य छ ।

अतः हाललाई देहायका चार विषयगत क्षेत्रहरुमा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका सचिवबाट संयोजन गर्ने गरी तपशिलमा उल्लेखित उद्देश्य र कार्यक्षेत्र सहित विषयगत विज्ञ/विशेषज्ञहरुलाई सदस्य तोकि राष्ट्रिय सल्लाहकार समितिहरु गठन गरिएको छ ।

२. राष्ट्रिय सल्लाहकार समिति गठनको उद्देश्यः

क) नेपाल सरकारलाई आवश्यकता अनुसार पशुपन्छी विकास तथा अनुसन्धानका क्षेत्रमा नीति निर्माण, मौजुदा नीतिगत व्यवस्थालाई समयानुकुल परिमार्जन गर्न तथा आवश्यकतानुसार विषयगत रणनीति तर्जुमा गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।

ख) नेपालमा पशुपन्छी विकास र अनुसन्धानका विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरुमा विद्यमान समस्या, संभाव्यता र चुनौती पहिचान गरी यस क्षेत्रको दिगो विकासबाट अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याउनका लागि नेपाल सरकारलाई सुझाव र परामर्श दिने ।

३. राष्ट्रिय सल्लाहकार समितिको कार्यक्षेत्रः

क) सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रका लागि उपयुक्त नीति निर्माण, परिमार्जन गर्ने कार्यमा नेपाल सरकारलाई सहयोग पुऱ्याउने ।

ख) सम्बन्धित विषयका कार्यक्रम तर्जुमा कार्यमा नेपाल सरकारलाई राय सुझाव दिने ।

- ग) सम्बन्धित विषयका अध्ययन अनुसन्धान गर्न प्राथमिकता निर्धारण गर्नमा नेपाल सरकारलाई सहयोग गर्ने ।
- घ) सम्बन्धित विषयमा भएका नविनतम खोज, अनुसन्धान नतिजा र प्रविधिबारे नेपाल सरकारलाई नियमित जानकारी गराउने ।
- ङ) सम्बन्धित विषयमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको गोष्ठी, सेमिनार, तालिम, सम्मेलन आयोजना गर्न नेपाल सरकारलाई सहयोग गर्ने ।
- च) देशमा उपलब्ध सीमित स्रोत साधन तथा जनशक्तिको अधिकतम् उपयोग गर्ने वातावरण निर्माण गर्न नेपाल सरकारलाई राय सुझाव दिने ।
- छ) सम्बन्धित विषयका राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संगठनहरु बीच साभेदारी प्रवर्द्धन गर्ने विषयमा नेपाल सरकारलाई राय सुझाव दिने ।

४. राष्ट्रिय सल्लाहकार समितिहरु:

४.१ राष्ट्रिय पशु आहारा तथा पशु पोषण सल्लाहकार समिति

१. सचिव, पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
२. सह सचिव, कृषि विकास मन्त्रालय
३. कार्यकारी निर्देशक, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद
४. सह सचिव, वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
५. श्री नाथु प्रसाद चौधरी, पूर्व कृषि सचिव, काठमाण्डौं
६. श्री दलराम प्रधान, पूर्व महानिर्देशक, पशु सेवा विभाग
७. डा. सूर्य बहादुर सिंह, स्वतन्त्र विशेषज्ञ, काठमाण्डौं
८. डा. चेतराज उप्रेती, पूर्व निर्देशक, पशु तथा मत्स्य, नार्क

९. डा. महेन्द्र नाथ लोहनी, पशु पोषण विज्ञ, हाल हिफर मुख्यालय
१०. डा. बलराम थापा, डालेघाँस विज्ञ, ललितपुर
११. प्रा.डा. महेश्वर सापकोटा, कृषि तथा पशु विज्ञान अ. संस्थान (सेवा निवृत्त)
१२. डा. तारा नाथ पाण्डे, चरन विशेषज्ञ, काठमाण्डौ
१३. डा. श्री गोविन्द साह, चरन तथा घाँसेवाली विशेषज्ञ
१४. श्री राजेन्द्र राज पन्त, कामधेनु गाई फार्म, गोरखा
१५. डा. कृष्ण बहादुर कार्कि, माटो तथा पोषण विज्ञ
१६. महानिर्देशक, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग
१७. सह सचिव, पशु उत्पादन तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन महाशाखा

४.२ राष्ट्रिय पशु प्रजनन तथा नश्ल सुधार सल्लाहकार समिति

१. सचिव, पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
२. डा. नन्द प्रसाद श्रेष्ठ, पूर्व कार्यकारी निर्देशक, नार्क
३. डा. सुरेन्द्र कुमार श्रेष्ठ, पूर्व कृषि सचिव, काठमाण्डौ
४. डा. मनराज कोलाक्षपति, पशु प्रजनन विज्ञ, कृषि तथा बन विश्व विद्यालय, रामपुर
५. डा. श्री राम प्रसाद न्यौपाने, पशु प्रजनन विज्ञ, काठमाण्डौ
६. श्री शत्रुघन लाल प्रधान, पूर्व उपमहानिर्देशक, प.से.वि, काठमाण्डौ
७. डा. लक्ष्मण शेरचन्द्र, पूर्व उपमहानिर्देशक, प.से.वि., ललितपुर
८. डा. सुवर्ण मान प्रधान, पूर्व प्रमुख वैज्ञानिक, नार्क, काठमाण्डौ
८. श्री हरि राम श्रेष्ठ, पूर्व पशु तथा मत्स्य निर्देशक, नार्क, काठमाण्डौ
९. डा.दिनेश प्रसाद पराजुली, पोल्टी विज्ञ, पूर्व सहसचिव, कृषि विकास मन्त्रालय

१०. डा. मोहन खरेल, पशु प्रजनन विज्ञ, काठमाण्डौ
११. महानिर्देशक, पशु सेवा विभाग
१२. निर्देशक, नेपाल पशु विज्ञान अनुसन्धान प्रतिष्ठान (NASRI),
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद
१३. सह सचिव, योजना महाशाखा, पशुपन्थी विकास मन्त्रालय

४.३ राष्ट्रिय पशु स्वास्थ्य सल्लाहकार समिति

१. सचिव, पशुपन्थी विकास मन्त्रालय,
२. अध्यक्ष, नेपाल पशु चिकित्सा परिषद
३. डिन, भेटेरिनरी कलेज, कृषि तथा वन विश्वविद्यालय, रामपुर
४. सह सचिव, स्वास्थ्य मन्त्रालय
५. डा. प्रभाकर पाठक, पूर्व सचिव
६. डा. नील प्रकाश सिंह कार्की, पूर्व महानिर्देशक, पशु सेवा
विभाग
७. डा. शुभ नारायण महतो, पूर्व महानिर्देशक, प.से.वि,
राष्ट्रिय निर्देशक, हिफर नेपाल
८. डा. पुरुषोत्तम प्रसाद मैनाली, पूर्व महानिर्देशक, प.से.वि.,
काठमाण्डौ
९. डा. रेवती मान श्रेष्ठ, पूर्व सहसचिव
१०. डा. भोज राज जोशी, पूर्व निर्देशक, NASRI, नार्क,
काठमाण्डौ
११. डा. नर बहादुर रजवार, पूर्व सचिव, काठमाण्डौ
१२. डा. ब्रज किशोर प्रसाद साह, पूर्व कृषि सचिव, ललितपुर
१३. प्रा.डा. इश्वरी प्रसाद ढकाल, पशु चिकित्सा विज्ञ तथा हाल
उपकुलपती, कृ.ब.वि.विद्यालय
१४. डा. आदर्श प्रधान, पूर्व निर्देशक, NASRI, नार्क
१५. डा. राम कृष्ण खतिबडा, पूर्व उपमहानिर्देशक, पशु सेवा
विभाग, ललितपुर

१६. डा. कृष्ण प्रसाद पौडेल, स्वतन्त्र पशु चिकित्सा तथा पशु प्रजनन विज्ञ, ललितपुर
१७. सह सचिव, नीति तथा पशु स्वास्थ्य महाशाखा, प.प.वि मन्त्रालय

४.४ राष्ट्रिय पशुपन्थी बजार प्रवर्धन सल्लाहकार समिति

१. सचिव, पशुपन्थी विकास मन्त्रालय
२. कार्यकारी निर्देशक, राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्ड
३. महाप्रवन्धक, दुग्ध विकास संस्थान
४. सह सचिव, कृषि विकास मन्त्रालय
५. सह सचिव, स्थानीय विकास मन्त्रालय
६. सह सचिव, बाणिज्य मन्त्रालय
७. सह सचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग
८. महानिर्देशक, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग
९. कार्यकारी अधिकृत, काठमाण्डौ महानगरपालिका
१०. प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, कृषि उद्यम केन्द्र, ने.उ.वा.महासंघ
११. डा. हेरम्ब बहादुर राजभण्डारी, डेरी विज्ञ तथा पूर्व कृषि सचिव
१२. डा. बद्रि प्रसाद बस्ताकोटी, उद्यमशिलता विज्ञ
१३. डा. राजेन्द्र प्रसाद यादव, मासु विशेषज्ञ
१४. अध्यक्ष, केन्द्रीय दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ
१५. अध्यक्ष, नेपाल डेरी एसोसियसन
१६. श्रीमति पदमा माथेमा, व्यवस्थापन विज्ञ
१७. सह सचिव, पशु उत्पादन तथा व्यवसाय प्रवर्धन महाशाखा

विज्ञता र आवश्यकतानुसार राष्ट्रिय सल्लाहकार समितिमा विज्ञहरुलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

५. पदावधि:

माथी उल्लेखित सवै समितिका मनोनित सदस्यहरुको पदावधि निर्णय मितिले ३ वर्ष हुनेछ ।

६. सल्लाहकार समितिको संचालन व्यवस्था:

१. मन्त्रालयले वर्षको कम्तीमा २ पटक सल्लाहकार समितिको बैठक आयोजना गर्नेछ । तर समितिहरुले आवश्यकतानुसार बैठक, गोष्ठी, सेमीनार संचालन गर्न गराउन सक्नेछन् ।
२. मन्त्रालयले आफ्नो स्वीकृत बजेटको परिधिभित्र रही राष्ट्रिय सल्लाहकार समितिको संचालन गर्ने छ ।
७. राष्ट्रिय सल्लाहकार समितिमा कुनै द्विविधा वा विवाद भएमा त्यसको निराकरण गर्ने जिम्मा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको हुनेछ ।